

kedés, egymás kölcsönös megismerése stb.), *jelenük* (ezekből szövődnek az emlékek színes szöttesei, amelyeket időnként, pl.: találkozáskor olyan édes felidézni) és *utóéletük* is. Ez utóbbi indíthat egyes kutatókat arra a megállapításra, amely szerint a barátságot szoros korreláció fűzi a szerelemhez (vö.: Kon idézett művét). Szilágyi Vilmos szerint a barátság „az erotika első megnyilvánulása, a szerelem iskolája” (Nemi nevelés a családban, Medicina, M.p., 1976. 240. l.), ezt a megállapítást azonban csak igen erős megszorításokkal fogadhatjuk el:

1. Elismerhetjük, hogy a barátságok épp intim jellegüknél és totalitásra való törekvésüknél fogva könnyen kaphatnak *szexuális tartalmat*. Erre különösen kamaszok életében szükséges nagyobb gondot fordítani, mert ez a szexuális tartalom hasonló neműek barátságában is kifejlődhet (homoszexualizmus), és károsan hathat.

2. Tényként fogadhatjuk el, hogy a barátságot éppúgy, mint gyermek és szülő kapcsolatát is, a szerelem előzményének is tekinthetjük. Lehetővé teszi ezt az a törvényszerűség, amely szerint *az egyes kapcsolatok egymással* is kölcsönhatásba lépnek, s akinek baráti kapcsolatait az önzés jellemzi, egocentrikus lesz szerelmében is. Ezért mondhatjuk ki kategorikusan, hogy képtelenség szülői szeretetre, barátságra, szerelemre, de hazaszeretetre vagy proletárinternacionalizmusra *elszigetelten* nevelni, ezek ugyanis áthatják egymást, Szilágyi és mások tételét épp ezért megfordíthatjuk és kijelenthetjük: a barátság, majd a *szerelem a proletárinternacionalizmus előiskolája is*, s a szerelemben tükröződik, vajon mély érzelmi töltésű, áldozatokra is képes barátságokra vagy csupán cimboraságok kötésére alkalmas-e egy egyén.

3. Minden személyes kapcsolatot *érzelmi tartalmuk* rokonít egymással. Ez nem zárja ki, hogy az egyiket ne a szeretet, a másikat az undor és ellenszenv jellemezze, de mindenképp kizárja, hogy az egyikre a lángoló szenvedély, a másokra a rideg közöny vagy cinizmus üsse rá bélyegét. A barátságok tartósságát épp tartalmuk határozza meg. Úgy hiszem, mégis leegyszerűsíti a problémát, aki a mai ember érzelmi elszegényesedésében keresi a *mély, tartós, rendszerint egy teljes emberi életet átszövő* barátságok hiányát körülunkban. Valószínűnek tarthatjuk, hogy ebben meghatározó szerepet játszhat napjaink *felgyorsult életritmusa* (Ezért mondják egyesek, hogy felgyorsult az idő!), *türelmetlensége* (azonnal eredményeket kíván elérni, mégpedig lehetőleg egyszerre minél több területen) és *mohósága* (a tizenéves úgy érzi: őt megilleti az autó, a huszonévest a balatoni villa, a kiemelt fizetés, a vezető beosztás). A mai embernek nincs ideje interakciókra, önzetlen barátkozásokra. Elfelejtje a költő intelmét, amelyet időben tanítványaink szívébe kellene vésnünk: ha a rohanó embernek arra sem marad ideje, hogy néha megálljon, és körülnézzen; gyönyörködjek a természet és a társadalom szépségeiben, kár élnie. Önmagát fosztja meg életének, személyiségének leglényegesebb tartalmától: a közösen átélt nagy élményektől.

MATYÓ FERENCNÉ

Siklós

Hogyan értékelik iskolájukat és a nevelő hatásokat a nyolcadik osztályos tanulók?

Nélkülözhetetlen tisztán látni minden pedagógusnak, hogy egy-egy nevelői ténykedése milyen határfokon formálja tanítványait. Ennek felmérése azonban nem könnyű. Ugyanis a hatások legtöbb esetben jóval később jelentkeznek tudati fokon. Évek telhetnek el, mire rájövünk arra, hogy tanítóink közül kinek volt legnagyobb

hatása személyiségünk formálásában, melyik az a tanév, mely felejthetetlen számunkra, *bol neveltek eredményesebben bennünket: a szülői házban, az iskolában avagy az úttörőmozgalomban.* Ahhoz is évek kellene, hogy ez vagy az a pozitív, ill. negatív felejteteilen emlékünkhöz mennyire befolyásolta személyiségünk formálódását. Ugyancsak évek távlatából látjuk tisztán, hogy mire lett volna még szükségünk, vagy mit kívántunk volna másképpen nevelőinktől ahhoz, hogy azt mondhassuk: mindent megkaptunk az életbe induláshoz.

Kérdéseim, melyek e problémát feszegették a siklósi 2. sz. Általános Iskola három nyolcadik osztályában, csak részben eredményesek a távlat szempontjából: mivel nyolc évre kellett visszaemlékezniük a tanulóknak. 14–15 éves koruk azonban még nem elég érett ahhoz, hogy tudatosodott volna bennük különböző nevelési tevékenységek hatásfoka. Viszont kamaszos nyíltságuk, őszinteségük sok mindenre engedett következtetni. S ezek a következtetések eredményezik az időigényes munkának azt a hasznát, hogy az iskola sokat profitálhat belőle további nevelési célkitűzéseikhez, ha figyelembe veszi a kapott válaszokat.

1. *Hanyadikos korodban szerettél leginkább iskolába járni, és mi volt ennek az oka?*

77 tanulóból 40 az 1. osztályra emlékszik legszívesebben vissza, azzal a megokolással, hogy nagy élményt jelentett számukra az iskola, a tanítójukkal, a pájtásokkal való ismerkedés. Izgalom, lelkesedés, tudásvágy teszi számukra felejthetlenné az első évet. Az óvoda után minden érdekes volt az új közösségben, vidáman teltek a napok, játékosan tanultak, semmi sem volt nehéz. Volt, aki arra hivatkozott, hogy akkor foglalkoztak a legtöbbet velük, állandóan biztatásban volt része, és édesanyja tanult vele. De elhangzott az az őszinte vallomás is, hogy akkor még nem tudta, mennyit kell „gürcölni” a 8. osztályig.

A 2. osztályt hat tanuló választotta, mivel számukra az 1. osztály még nehéznek bizonyult, és az osztályközösségben a második évben érezték legjobban magukat. Az egyik tanuló mint a legeredményesebb tanévre emlékszik vissza a 2. osztályra.

Egyetlen tanuló tartja a 3. osztályt kedvesnek azért, mert az számára könnyű volt.

A 4. osztályt már 8 tanuló választotta egyöntetűen azért, mert akkor érték el a legjobb tanulmányi eredményt.

Az 5. osztály 6 tanuló számára vált felejthetlenné, mivel felsős lett, sok újdonsággal találkozott – mint pl. a szakosodás –, úttörővé avatták.

Elgondolkodtató, hogy a 6. osztályt egy tanuló sem választotta, pedig éppen ez az osztály az, mely tanári közvélemény szerint a legszimpatikusabb, mivel túl vannak már a felső tagozatba kerülés nehézségein, nem tombolnak még bennük a kamasz indulatok, értelmesen, szorgalmasan, eredményesen dolgoznak, nem okoznak nagy problémát. Mi lehet akkor az oka annak, hogy ezt az osztályt 77 tanuló közül egy sem választotta?

Általános vagy helyi kérdés ez? E probléma is figyelemre méltó. A 7. osztály 3 tanuló számára felejthetetlen az alábbi megokolásokkal: tetszett a „téma”; a tanáraimmal „kijöttem”; már éreztem, hogy közeleg az életbe lépés ideje.

A 8. osztály 10 tanulóknak jelent felejthetetlen élményt, mert akkor már minden érdekelte őket, mindenre érzékenyen reagáltak. Izgalmas volt a pályaválasztás is, a befejezés közeledése, az új életkörülményekre való várakozás. De akadt egy meghökkentő, sokatmondó válasz is: mert 8. osztályban már nem engem vernek, hanem én verhetek.

A tanulók közül ketten több osztályt választottak. Egyik az 1–4., 8. osztályt, mert ezekben az osztályokban kedvvel tanult, a másik a 3. és 4. osztályt, mint a két legkönnyebbet.

Egy tanuló így válaszolt: soha nem szerettem iskolába járni.

A feleletekből kiderül tehát, hogy a 77 tanulóknak több mint 50 százalék az első évre emlékszik vissza legszívesebben. Megokolásaik nemcsak őszinték, hanem értelmesek is. Világosan láthatjuk, hogy az iskolába lépés nem mindennapi élmény a gyermek számára. Értelmi, érzelmi kitárlkozásuk figyelemre méltó. Összegezve: nagyon sokat várnak az iskolától.

A többi osztály már csak szórványosan fordul elő, főleg azzal a megokolással, hogy könnyű volt, eredményes volt. A kb. 12 százalékos arány a 8. osztályra a második helyezés. A megokolásokból azonban érezni lehet, hogy főleg a befejezés, az újra való várakozás foglalkoztatja őket. Mindezt tapasztalva, néhány komoly kérdés kínálkozik: Nem volna-e mód arra, hogy a kezdeti lelkesedés továbbra is megmaradjon, hogy a 8. osztályban ne főleg a befejezés érdekelje a tanulókat? Az oktatás rendszerén vagy egyéni bánásmódon múlik az? Módszertani

vagy nevelési probléma? Gondolom, minden együtt. Ezért folynak az állandó kísérletezések, és ezért lenne fontos, hogy *pedagógus pályára csakis rátermett, bivatástudattal rendelkező egyének lépjenek.*

2. Nevezd meg azt a nevelődet, akiről úgy érzed, hogy leginkább hatott rád! Próbáld azt is megokolni, hogy miért?

A tanulók 26 nevelőjük nevét említették meg a tantestületből. Legtöbb „szavazatot” kapott az iskola igazgatója, akit szigorú, de igazságos, gyermekszerető vezetőnek tartanak. Szeretik lelkes, színes, alapos magyarázatait. Tartanak, de nem félnék tőle. Az igazgató mellett áll egy tanárnőjük, aki elment tőlük, végtelenül sajnálják távozását, mert kitűnő szaktanárnak tartották, aki meg tudta szeretetni szaktárgyait, fáradhatatlanul sokat foglalkozott velük, szigorúan követelt, de mindenben megértette őket. Nem volt olyan problémájuk, melyben ne tudott volna tanácsot adni. Az osztályfőök közül kiugróan a 8. a osztályfőnöke szerepel, mint megértő, segíteni kész, vidám, jóbarát, aki sokat vitte őket kirándulni, megszeretette velük a természetet, a szépet.

A másik két osztályfő lényegesen kevesebb méltatásban részesült, de akik megnevezték őket, képet adtak arról, hogy mennyi értékes nevelőszóközzel dolgoztak, de „eszközeiket” nem fogadta el az osztályközösség nagyobb hányada.

A tanulók indokai e nevelőknél a következők: szigor, igazságosság, soha nem kivételezett, életre, munkára nevelt, szeretet, megértés, türelem, fegyelmező erő, önbizalmat adott, törődött a jövőnkkel, kifejlesztette közösségi érzésünket, meggyőző erővel hatott ránk, szeretetért viszonyszeretetet adott, *nagszerűen* tudott bánni velünk. Szép számmal sorakoznak azok a tanulók, akik a nevelő ráhatás mellett – vagy kizárólag – az oktató munka eredményes ráhatásáról nyilatkoznak: meg tudta szeretetni a tantárgyát, kitűnően magyaráz, odaadóan tanít, irodalom, olvasás-szeretetre nevelt, jól előkészítette az 5. osztályra stb.

E megokolások – akár nevelő, akár oktató vonatkozásúak – elsősorban bizonyítják, hogy a gyermek a hatást – esetleg még a hatásfokot is – érzi, de távol áll attól, hogy fel tudja mérni az önmagában jelentkező eredményeket. Ezért van az, hogy a miérre a nevelője pozitív tulajdonságait igyekszik összegyűjteni, melyekről annyit tud megállapítani, hogy szimpatikusak és hasznosak számára. Hosszú érési folyamat eredménye lesz az, amikor meg tudja majd állapítani, hogy ezt vagy azt a személyiségvonást csírájában ez vagy az a nevelőm alapozta meg bennem ilyen vagy olyan nevelő munkával.

De egyelőre ennyi is elég. Jó, ha tudja a gyermek, hogy a szigor, az igazságosság, a megértés, a fegyelmező erő, a türelem, a világos magyarázat, az olvasásra nevelés stb. számára hasznos, ő lesz több, értékesebb általuk, tehát aki ezt számára nyújtja, azt becsülni kell. Nincs azonban kizárva, hogy érettebben azt is meg fogja látni, hogy esetleg az a nevelője befolyásolta legdöntőbben egyéniségének alakulását, akiről most említést sem tett.

3. Szerinted a szüleid vagy nevelőd végeznek-e eredményesebb munkát értékes tulajdonságaid kialakításában?

Úgy vélem, nem meglepő, hogy 40 tanuló vallotta a szülői nevelő munka pozitív hatékonyságát, és csak 23 a nevelői szakképzett ráhatás eredményesebb voltát.

Egy tanuló rövid határozottsággal így okolt: „mert az övék vagyok és nem a tanároké”. Ez az indok látszólag nem sokat mond, mégis mindent kifejez. Érzékelteti, hogy a gyermek tudatában hol áll a szülő és hol a nevelő. Ezt igazolja az a megokolás is – mely különböző megfogalmazásban csaknem mind a 40 tanulónál szerepelt –, hogy a szülő nevel, a tanár tanít. Tehát a vizsgált tanulók többsége második helyre helyezi a szakképzett pedagógus nevelőmunkáját. Ezt teszi az a 10 tanuló is, akik úgy nyilatkoznak, hogy a szülő és nevelő együtt nevel. Első helyen azonban náluk is a szülő áll, mert többet vannak együtt, jobban megértik őket, jobban törődnek problémáikkal, jobban szeretik őket, ismerik tulajdonságaikat, már az iskolába járás előtt is nevelték őket. Különösen az édesanya nevelő szerepét emelik ki. Megjegyzem, ezek eszéhez hasonló megokolások a 40 tanulónál is szerepelnek, akik kizárólag szüleiket tartják nevelőiknek. Jó lenne tudni annak a 4 tanulóknak a véleményét is, akik semmit sem válaszoltak, pedig valamilyen véleményük mégis csak lehet.

A 23 tanuló – akik tanáraik hatékonyabb nevelő munkája mellett vallanak – azzal indokolják véleményüket, hogy jobban értenek a neveléshez, mint a szülő, avagy a szülők nem érnek rá nevelni, tanáraikkal többet is vannak együtt. A 23 tanuló között is akadt egy, aki érdekesen kategorizált: A szüleim szeretnek, a tanárim nevelnek. Érett, intelligens választ adott az a tanuló, aki így mérlegelt: A szüleim adták az alapot, nevelőim építenek rá. Tulajdonképpen az lenne ideális, ha minden tanuló így látná, mert ez a valóság. Vagyis: ennek kellene lenni. Akkor mondhatnánk, hogy az iskolai nevelői munka rangjára emelkedett.

Ezt elérni nem is olyan nehéz, ha megvan az az őszinte, mély és hasznos kapcsolat az iskola és a szülő között, hogy egymás munkáját a nevelés hatékonysága céljából ki tudják egé-

szíteni. Amíg azonban csak egy tanuló vallja 77-ből, hogy a szülői ház alapozó tevékenységére épít az iskola, és amíg a többi – mindössze 22 tanuló – korunk nagy ártalmára, a szülők egyre fokozódó anyagiasságából eredő elfoglaltságára hivatkozva vallja az iskola hatékonyabb nevelő munkáját: addig be kell látnunk, hogy sok még a tennivaló. Meg kell szüntetni, hogy a tanulók az iskolában csak az oktató munkát lássák és csak kis hányada – javarészt azok, akiket otthon egyéb elfoglaltságok miatt egyáltalán nem nevelnek – vegye észre, hogy az iskolában nemcsak oktatás, hanem nevelés is folyik.

4. Melyek azok a kellemes vagy kellemetlen emlékeid a 8 év alatt, melyek felejtetelnek számadra?

Nyolc év elég idő ahhoz, hogy felejtetetlen élményben legyen része akár egy gyermeknek is. Mégis volt 6 tanuló, kik azt felelték: nincs felejtetetlen élményem. Velük szemben egy tanuló nem tudott a sok közül választani, így egyet sem írt, nyilván a felületes mérlegelés következménye ez. Az adott iskola pozitív értékelését növeli az, hogy 50 tanuló felejtetetlen élménye kellemes és csak 20 tanuló kellemetlen. Bár a húsz tanuló felejtetetlen kellemetlenségei között vannak olyan fájdalmasak is, melyek talán egy életre kihatnak a tanuló számára, és olyan személyiségi vonásokat alakítanak ki benne, mint a kisebbségi érzés, bizalmatlanság stb. Ilyen élmények: rágalmozgató, igazságtalanul lopással vádolták, vagy „ötödikes korom óta kiszűrt velem egy tanárom, fogalmam sincs miért”. De ez is elfogadható: „faluról jöttem be, és azt mondta az osztályfőnököm: maradtam volna ott, ahonnan jöttem”. Avagy egy pofon, mely nemcsak fáj, hanem igazságtalan is volt. Gondolom, az ilyen és hasonló gyermekélmények felrészák minden valamirevaló pedagógusnak a felelősségérzetét. Tudatosítja azt a pedagógus alaptörvényt, hogy minden szó, minden tett számít, nyomot hagy, esetleg döntően befolyásolja a rábízott gyermek személyiségének alakulását.

A kellemetlen emlékek között ilyen is található: jelentkezés az igazgatói irodában, igazgatói megrovásban részesültem. Ezeknél a megokolásoknál azonban kiderül, hogy bármennyire is kellemetlen élmények voltak, hatásuk pozitív lehet, mert megemeltetnek ismerik el. Fejlettebb közösségi érzésre vall az a hiányérzetből fakadó kellemetlen emlék, hogy nincs békeség az osztályban, a fiúk állandóan marakodnak, bontják az osztály egységét..

Néhány tanuló tantárgyi vonatkozású kellemetlen emlékre emlékszik. Pl.: csak a matematika nem megy. Egyik tanuló pedig azzal – a számára legkellemetlenebb emlékekkel – búcsúzik az iskolától, hogy osztályfőjük soha nem vitte őket kirándulni azzal a megokolással, hogy rosszak, pedig tőlük rosszabb osztály is van, és azok minden évben részesültek a kirándulás örömeiben. Ez bizony keserű emlék! Súlyosbítja az, hogy a gyermek igazságérzete olyat fedezett fel, ami megkérdőjelezi benne annak a szavahihetőségét, akitől négy év folyamán a legtöbb és csakis jellemformáló értéket kellett volna kapnia. A kirándulás, mint feledhetetlen élmény, az 50 tanulóknak csaknem 50 százalékánál szerepel. Ennek megokolása igen értelmes a tanulók részéről: érdeklí őket a sok új ismeret, élmény, szeretnek együtt szótakozni, új ismeretségeket kötni. (Megjegyzendő, a kirándulás fogalma tágabb számukra. Ide sorolják a táborozást, üdülést, külföldi utat is.)

Figyelemre méltó azoknak a tanulóknak megokolása, akiket kiképző táborba küldtek: megbíztak bennem; érdemesnek tartottak rá; kitűntettek velem. Versenyek is szerepelnek feledhetetlen kellemes emlékként: úszóverseny, tűzoltóverseny, énekverseny, mivel jó helyezést értek el. Fokozottabb művészi érdeklődéssel bír az a tanuló, aki ujjongva emlékszik egy múzeumlátogatásra, ahol sok szép festményt látott, és háláját fejezi ki osztályfője iránt, aki „kinyitotta a szemét”, hogy lássa a szépet.

Több tanuló az úttörőavatásra emlékezik lelkesedve ilyen megokolásokkal: „nagy” lettem; fontosnak éreztem magam; először voltam életemben büszke.

Egy-két tanuló az első iskolai napot említi, mely nem jön vissza többé. Az a néhány tanuló, aki a szüretéről – mint társadalmi munkáról vall –, különbözőképpen okol: jó munka volt, győztünk; megtudhattuk, ki mennyit ér; nem volt tanítás. Mindegyik megokolás „árulkodik” a gyermekről, Sugallja, hogy mire építhet a nevelő nála, mit kell javítania. Teljesen egyéni élmény: akkor vesztettem el a napközidíjamat, 300 forintot, amikor otthon rosszul álltunk, a megtaláló visszaadta. Így válhat egy keserű élmény pozitívvá a becsületesség erkölcsi tükrében. De vannak olyan tanulók is, akik tanulmányi eredményükhöz kapcsolják legkellemesebb élményüket. Pl.: Nem rontottam, mikor az 5. osztályba léptem. 2. osztályban mindenből négyest kaptam. 3. osztályos koromban volt a legjobb tanulmányi eredményem. 7-es koromban élen jártam a matematikában.

Úgy vélem, hasznosak a pedagógus számára ezek a felejtetetlen emlékek, ha fontolóra veszi hatásfokát a gyermek személyiségének alakulására. Tanulások abból a szempontból is, hogy minden szavát, minden tettet, minden értékelését tegye először mérlegre, mert soha nem tudja, mi az az egyetlen szó vagy tett, mellyel döntően hat a gyermekre pozitív vagy negatív irányban.

5. Az úttörőfoglalkozások segítettek-e abban, hogy értékes tulajdonságok fejlődjenek ki benned?

E kérdés alapján képet kapunk arról, hogy az adott iskolában betölti-e az úttörőfoglalkozások sora azt a nevelői szerepet, mely fő feladata. A 77 tanulóból 35 igennel, 40 tanuló nemmel válaszolt, kettő pedig nem felelt. A több mint 50 százalékos tagadó válasz elgondolkodtató. Főleg akkor, ha visszaidézzük, hogy több tanuló az úttörőavatást tartja feledhetetlen, szép élményének. Csalódnak, mert a megokolásaik így hangzanak: nem hatnak rám; nincs kedvem „ilyen foglalkozásokra járni; ami volt, erőltetett volt; nem unalmasak; nem nevelti az egyént; hiányzott az aktivitás; csak játszottunk; nem készített elő a KISZ-re; 40-ből 31 tanuló röviden így válaszolt: miként nevelhetett volna, hiszen nagyon kevés foglalkozás volt a 4 év alatt.

Ezzel szemben az igenlő választ adó tanulók megokolásai rendkívül pozitívak: fejlesztette a közösségi érzésemet; sok barátot szereztem; sokat hallottunk a régi dolgokról, tudjuk, mi a küzdelem; közös munkára, alkalmazkodásra nevelt; sok ismeretet szereztem, szórakoztam, öröm volt együtt lenni; gyengébb segítésére és arra nevelt, hogy mindenki egyért, egy mindenkiért; sok jóra nevelt, de leginkább véleménynyilvánításra és a társadalmi munka becsületés elvégzésére; sport, vetélkedők, természetjárások, „ki mit tudok” mindegyike hasznos volt; céltudatosá, törvénytiszteletővé tett; a sok közös tett az életre nevelt stb. ehhez hasonló.

Nem kis probléma, hogy 40 tanuló elmarasztaló véleménye mellett 35 tanuló ennyire elismerő indokokat említ ugyanennek az úttörőcsapatnak nevelő munkájáról. Behatóbb vizsgálódás után azonban megoldódik a talány. A negatívan nyilatkozó tanulók egy osztályba tartoznak. Tehát az iskola egyik 8. osztályában felületes munkát végeztek az őrsvetetők és főleg a rajzvetető. Erre főleg a 31 tanuló véleményéből – nagyon kevés foglalkozás volt – lehet következtetni. A másik osztályban eredményesebb úttörőmunka folyt. *Az úttörőszervezet értékekben gazdag, élménydús, nevelő hatásokban bővelkedő volt.*

Tehát lehet egy csapaton belül ilyen is, olyan is. A csapatvezető feladata, hogy átlássa, öszszefogja, méltánylással és elmarasztalással javítsa a rajok tevékenységét, mígmen az egész csapat betölti azt a hivatását, hogy *nevelő munkájának hatásfoka magas legyen.* Akkor majd a tanulók nem fognak csalódní az úttörőmozgalomban, mert mindvégig büszkén fogják érezni, hogy fontos, nemes próbákkal egyre „nagyobbak” lesznek.

6. Nevelőid részéről mit szerettél volna még kapni, vagy mit szerettél volna másképpen, hogy teljes mértékben érezd: mindent megkaptam ahhoz, hogy felkészülve lépjek az életbe?

A 77 tanulóból 14 nem felelt, 15 tanuló minden vonatkozásban teljes elégedettségét fejezi ki, 48 tanuló pedig nagyon nyíltan, erős kritikái érzékkel felel a kérdésre.

Több tanuló nagyon szerette volna, ha az osztályfőnöke többet törődik velük. Ugyancsak többen vannak, akik több megértést, jószágot, szeretetet igényeltek volna. Több türelmet szeretett volna az egyik tanuló számtan, fizika és kémia órán. De az alaposabb, türelmesebb magyarázatot, a több kísérletezést még jó néhány tanuló szerette volna. Több igazságosságra, jobb modorra is vágyott néhány tanuló. Mások több szóbeli feleltetésre vágyódtak, ismét mások több kirándulásra, élményre, változatosságra, harci túsára, úttörőrendezvényre, üzemlátogatásra. Akadt egy tanuló, aki több szigort igényelt volna. Igen komoly kívánságsort mutat az is, hogy mit szeretett volna másképp a tanulók.

Szerették volna, ha nem lettek volna szomorú, rosszkedvű tanárok. Azt is szerették volna, ha korukhoz megfelelően bánának velük, ha mindenkit szeretnek, senkivel sem kivételeznek. A fiúkkal való szigorúbb bánásmódot követelnek a lányok. Komoly önbírálatra vall annak a tanulóknak a javaslata, akinek az a kívánsága, hogy ne szólják meg a tanárok a szegényebb diákokat. Van, aki azt kéri, ne beszéljenek le senkit a továbbtanulásról, hanem inkább biztassanak, készítsenek fel. De elhangzik az életre nevelés óhaja is. Javasolják azt is, hogy osztályfő csak az legyen, aki arra alkalmas, sőt azt is, hogy csak annak adjanak tanári diplomát, aki tud bánni a gyerekekkel, nem kényszerből tanít. De ilyen is található: szeretetet ne csak az osztályfőnök adjon. Végül – szocialista nevelésünk 35. esztendejében – furcsán hat, hogy több tanuló részéről hangzott el: ne verjenek bennünket, attól csak rosszabbak leszünk. Megértéssel, meggyőzéssel, szeretettel többre mennénk.

A tanulók meglepően őszinte válaszai alapján kiderült, hogy a 8. osztályos tanulók 50 százaléka az első tanévre emlékszik legszívesebben vissza nem csupán azért, mert az az újdonság erejével hatott, hanem mert akkor foglalkoztak legtöbbit velük, állandó biztatásban volt részük. Kiderült az is, hogy kik voltak azok a nevelők, akik megértő, mindig segíteni kész, fáradhatatlan munkával, igazságos szigorukkal a legtöbb tanulóra hatni tudtak.

Világosság derült arra is, hogy a tanulók java az iskolát oktatási intézménynek tartja, nevelő fórum számukra a szülői ház. A felejtethetlen kellemes és kellemetlen élmények összegezése sok-sok tanulsággal szolgálva mutat rá arra, hogy *milyen bánásmóddal lehet a gyermekhez hozzáérni, és milyen bánásmódokat kell kerülni, hogy személyiségére az pozitív irányba hasson*. Hasznosnak bizonyul az a meglátás is, hogy *az úttörőfoglalkozások nagy segítséget nyújtanak a nevelő munkához, ha azok rendszeresek, színesek, sokoldalúak, megfelelnek a gyermek kezdeti elvárásainak, nem okoz számukra csalódást az az idő, amit az avatástól a 8. osztály végéig eltöltöttek a mozgálabban*.

Végül – de nem utolsósorban – a nevelő munka minőségi javítása érdekében igen hasznosak a tanulók őszinte bírálatai arról, hogy mit szerettek volna másképpen még nevelőik részéről. E kérdésnél kiderült az is, hogy mégiscsak tapasztalnak az oktatómunka mellett nevelési ráhatásokat is, sőt tisztán látják, hogy mi hatott rájuk előnytelenül, és mit igényeltek volna még ahhoz, hogy az iskolából való távozásuk küszöbén úgy érezzék, hogy nagyon sokat kaptak ettől az iskolától. Igen hasznos és izgalmas feladat lenne, ha mód kínálkoznék arra, hogy ugyanaz a 77 tanuló 10–15 év múlva ismét – immáron érett felnőttként – felelhetne a hat kérdésre összehasonlítás céljából. Feltétlen kiderülne, hogy *a pedagógus nevelő munkájának igazi hatása a maga valóságában jóval később tudatosodik annyira, hogy értékét a volt tanítvány tisztán lássa*. Ezt mérlegelve kell minden pedagógusnak nevelő munkáját végeznie, mert nem csekélyebb felelősség van rajtuk, mint az, hogy emberek életútját befolyásolják.

HORVÁTH DÉNES
Pécs

A formák sokfélesége

Rejtvényképünk (I.), amelyet 9–12 éves gyerekek részére készítettünk. „Milyen módon lehet egy képet elrejteni?” [1] egyszerű szisztéma helyett „Hogyan lehet a képet kölcsönösen egymásba elrejteni?” elgondolás alapján készült. De nem az értelmes pozitív (negatív) és a fennmaradt rész mint értelmes negatív (pozitív) egyensúlya, s nem is a kérdéses ábrák bizonyos kontúr-részeinek eltávolítása alapján. Hanem az összetevő képek egymást metsző–keresztelő–áttetsző (transzparens) hatására építve (II. A: mozdony, B: autó – kocsis, C: vitorlás, D: kiegészítő motívum = két teherautó részlet). Az összetevő képek gyermekrajz másolatok.

Az összetevő vonalábrákat, a belső és külső kontúrokkal meghatározott formákat, úgy építettük össze, hogy azok egyenként is teljesen expontáltak (I. és II.) legyenek, de ugyanakkor az elrejtett ábrák, ábrarészek legkülönbözőbb lehetséges kombinációi (például: 10.) is létrejöhessenek.

A rejtvényképhez „Mit látsz benne? Rajzold bele!” utasítás tartozott hozzá. Ez az utasítás tulajdonképpen magát a feladatot tüzte ki. Így a gyermekeknek (százhusz 5. és 6. osztályos tanulónak) a kölcsönösen egymással álcázott ábrák halmazából (a rejtvényképből) egy részletet, illetve több részletet kellett specifikus módon megmutatni (erőteljes vonallal láthatóvá tenni).

A rejtvénykép összeállításánál arra törekedtünk, hogy az álcázás ellenére háromféle jellegzetes forma, formakapcsolat (kerék – kerekék, kerék – kerekék és kémény,